ВІДГУК
опонента Яценко Ольги, доктора економічних наук, професора, виконуючої обов'язки завідувача кафедри міжнародної торгівлі та маркетингу Київського національного університету імені Вадима Гетьмана
на кваліфікаційну роботу Драпак Тетяни Ігорівни на тему: «Глобальні імперативи формування циркулярних ланцюгів доданої вартості», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Необхідність переосмислення глобальних ланцюгів доданої вартості зумовлена фундаментальними трансформаційними процесами у світовій економіці, де перехід від лінійної до циркулярної моделі розвитку став одним із ключових стратегічних імперативів XXI століття. Глобальні виклики — зміна клімату, вичерпання природних ресурсів, геополітична нестабільність та посилення регуляторного тиску, такого як Європейський зелений курс, CBAM, Digital Product Passport — вимагають перебудови ланцюгів доданої вартості на принципах замкненого циклу, ресурсоефективності та стійкості. Для України, яка одночасно переживає наслідки повномасштабної війни та проходить етап європейської інтеграції, ця проблематика набуває особливого значення, оскільки від успішності інтеграції в глобальні циркулярні ланцюги безпосередньо залежить конкурентоспроможність національної економіки, рівень післявоєнного відновлення та здатність відповідати вимогам ЄС. Дослідження є актуальним і своєчасним, оскільки дозволяє не лише оцінити поточний стан циркулярності української економіки, а й науково обґрунтувати стратегічні напрями її інтеграції в глобальні циркулярні ланцюги доданої вартості. Воно заповнює існуючу наукову прогалину щодо адаптації глобальних циркулярних імперативів до умов країн з перехідною економікою в умовах воєнних викликів та європейської інтеграції, поєднуючи теоретичний аналіз з емпіричною оцінкою та практичними рекомендаціями.

Дисертація вбудована в декілька стратегічних дослідницьких програм, зокрема у держбюджетних дослідженнях: «Становлення альянсу Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини та України як Вишеградської п'ятірки: контекст

регіональної економічної інтеграції» (2019 р.; держреєстраційний номер 0119U100528), «Національна концепція екобезпеки суспільства та інклюзія циркулярної економіки в умовах пандемії» (2023 р.; 0121U109485), «Домінанти управлінського обліку в умовах диджиталізації для забезпечення економічної безпеки України у воєнний і післявоєнний періоди» (2023–2024 рр.; 0123U101580), «Концепція відбудови та зеленої реконструкції України» (2025 р.; 0124U000003), «Соціально-економічні імперативи циркулярної економіки в умовах війни та післявоєнного відновлення України» (2026 р.; 0126U002210), а також роботи з надання науково-професійних послуг «Сучасні мейнстрими глобального розвитку: економічні, екологічні, соціальні та військові чинники» (2022–2023 рр.).

У 2023–2025 роках Драпак Т. І. брала участь у НДР, яка виконувалася професорсько-викладацьким персоналом, докторантами, аспірантами та здобувачами наукового ступеня в межах основного робочого часу кафедри міжнародної економіки ЗУНУ («Геоекономічні та цивілізаційні виклики розвитку глобальної економіки» (0121U111077), зокрема у підготовці розділу «Геоекономічні та цивілізаційні виклики розвитку глобальної економіки»; у 2026 році — «Циркулярна економіка як драйвер екологічної безпеки держави» (0125U004247), розділ «Глобальні імперативи формування циркулярних ланцюгів доданої вартості».

Ступінь обґрунтованості та надійності наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертації, є методологічно надійними та емпірично обґрунтованими. Дослідження ефективно поєднує теоретичні основи теорії глобальних ланцюгів доданої вартості, концепції циркулярної економіки, теорію сталого розвитку та системний підхід. Авторка застосовує змішаний методологічний інструментарій, інтегруючи кількісний аналіз, порівняльний метод, структурно-функціональний аналіз та якісні методи. У роботі використано авторитетні міжнародні та національні джерела даних: бази Eurostat, OECD TiVA, звіти Ellen MacArthur Foundation, UNIDO, World Economic Forum, а також офіційні статистичні

матеріали України. Емпірична частина базується на даних за 2015–2025 роки, що забезпечує репрезентативність результатів і дозволяє простежити вплив глобальних імперативів та воєнних шоків на циркулярність української економіки (с. 73 –95).

Дисертація містить багатовимірну систему оцінки, яка включає як загальноекономічні індикатори, так і галузеві та регіональні показники. Запропонована авторська адаптована модель трансформації глобальних ланцюгів доданої вартості пройшла емпіричну перевірку на прикладі ключових секторів української, що підтверджує її практичну застосовність і наукову обґрунтованість (с. 148).

Отримані результати є надійними, відтворюваними та мають високий рівень наукової новизни, що дозволяє використовувати їх як для подальших теоретичних досліджень, так і для розробки практичних рекомендацій щодо стратегії циркулярної трансформації економіки України.

Зміст та структура дисертації

Дисертація логічно структурована та тематично узгоджена. Вона складається зі вступу, трьох основних розділів, висновку, списку літератури та додатків. У розділі 1 встановлені теоретичні засади впливу глобальних імперативів на формування циркулярних ланцюгів доданої вартості. У розділі 2 представлено аналіз впливу глобальних імперативів на формування циркулярних ланцюгів доданої вартості. Розділ 3 зосереджений на стратегічних напрямах імплементації України у глобальні циркулярні ланцюги доданої вартості. Структура сприяє поступовому розумінню теми, від теорії до практики та від локальних ініціатив до транснаціональних стратегій формування циркулярних ланцюгів доданої вартості.

Авторка розробила концептуальну тривимірну просторову модель, що дозволяє візуалізувати еволюцію моделей сталого розвитку. В основу моделі покладено три вектори — економічні, екологічні та соціальні показники, які виступають ключовими осями координат. Такий підхід дає змогу не лише відобразити динамічний характер переходу до циркулярної економіки, а й проводити ґрунтовний порівняльний аналіз між різними регіонами та галузями.

Аналіз траєкторій розвитку в межах цієї моделі демонструє, що впровадження цілеспрямованих політичних втручань та стимулювання «зелених» інвестицій дозволяє суттєво прискорити процеси сталого зростання навіть у тих сегментах, які традиційно вважалися менш адаптивними до циркулярних змін (с. 48 –71).

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Основні наукові результати дисертації, що визначають її новизну та відрізняють від існуючих розробок у даній сфері, полягають у наступному:

- Вперше сформульовано та емпірично перевірено гіпотезу суттєвого впливу глобальних детермінант;
- Удосконалено поняття глобальні імперативи, де на відміну від позиції інших авторів, критерії ефективності та вартості доповнюються вимогами стійкості, 9 ресурсної безпеки, зниження залежності від первинної сировини та можливості витримувати геополітичні, логістичні та енергетичні шоки;
- Удосконалено теоретичний базис глобальних імперативів в переході до циркулярної моделі, розглядаючи циркулярні ланцюги доданої вартості з позиції позитивної та нормативної методології, що дало можливість визначити їх основні характеристики;
- Запропоновано багатовекторність у поєднанні функціональної, інституційної та просторової складової, приорітетними векторами визначено активізацію торгівлі проміжними товарами з циркулярним потенціалом, залучення інвестицій у біоекономіку та рециклінг, розширення партнерства з ЄС;
- Дисертація пропонує багатовекторну модель найбільш значущих факторів впливу на процеси формування циркулярних ланцюгів доданої вартості та побудовано прогнозні моделі динаміки участі України в цих моделях;
- Дисертація розвиває трактування поняття циркулярні ланцюги доданої вартості, що має міждисциплінарний характер, оскільки поєднує економічні, екологічні та соціальні виміри, які охоплюють ресурсоефективність, рециклінг, біоекономіку, технологічні

інновації, двосторонню взаємність у торгівлі проміжними товарами (с. 127 –136).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Теоретична значущість дисертаційного дослідження полягає у суттєвому розширенні наукових засад управління процесами сталого розвитку через інтеграцію міждисциплінарних підходів до формування циркулярних ланцюгів доданої вартості. Завдяки розробці контекстно-специфічних інструментів оцінки, робота поглиблює розуміння механізмів збалансування економічних, екологічних та соціальних імперативів у складному посткризовому та транскордонному операційному середовищі. Окремим теоретичним внеском є розвиток методології бенчмаркінгу шляхом впровадження динамічної та культурно чутливої системи адаптації стратегій, що дозволяє вийти за межі статичних порівнянь та враховувати специфіку глобальних трансформаційних процесів.

З практичної точки зору, дисертація пропонує комплекс прикладних інструментів, орієнтованих на потреби підприємств, державних інституцій та агентств міжнародного співробітництва. Сформований автором методичний інструментарій дозволяє здійснювати точну діагностику прогалин у сталому розвитку, розробляти цільові управлінські втручання та забезпечувати безперервний моніторинг прогресу впровадження циркулярних моделей. Запропоновані відтворювані моделі для інфраструктурних та виробничих проектів сприяють їх узгодженню з Цілями сталого розвитку та міжнародними стандартами ESG. Крім того, отримані результати можуть бути використані при формуванні урядової політики у сфері «зеленого» фінансування, модернізації промисловості та стимулювання регіонального розвитку в умовах глобалізації.

Повнота відображення основних результатів положень дисертації в опублікованих автором роботах

Основні висновки дисертації були поширені через 15 рецензованих публікацій, включаючи 6 статей в українських наукових журналах, індексованих

у міжнародних базах даних, та 9 матеріали конференцій. Ці публікації охоплюють ключові аспекти дисертації, такі як глобальні імперативи циркулярної трансформації, моделі та принципи формування циркулярних ланцюгів доданої вартості, а також стратегії інтеграції України в глобальні циркулярні мережі. Автор також представив результати дослідження на кількох міжнародних конференціях, забезпечуючи академічну видимість та наукову зацікавленість до теми.

Дисертація є самостійною науковою роботою. Усі результати та аналізи є оригінальними та проведеними автором. Там, де посилаються на публікації у співавторстві, включено лише внески, що безпосередньо стосуються заявника, відповідно до стандартів академічної доброчесності.

Оцінка структури та мови, мови та стилю викладу дисертаціїї

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаної літератури та додатків.

Дисертація написана діловою українською мовою з науковим стилем викладу її змісту, характеризується цілісністю, систематичною повнотою, логічною послідовністю розглянутих питань, точністю використання спеціальної термінології, чіткістю, зрозумілістю та об'єктивністю викладу дослідницьких матеріалів.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Текст дисертації було перевірено на наявність текстових запозичень за допомогою Turnitin Similarity. За результатами перевірки було виявлено відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерело та становлено, що дисертація Драпак Тетяни Ігорівни на тему: «Глобальні імперативи формування циркулярних ланцюгів доданої вартості» відповідає принципам академічної доброчесності.

Зауваження щодо роботи та її дискусійних положень

Хоча дисертація є всебічною та методологічно обґрунтованою, кілька моментів потребують подальшого роз'яснення:

1. Авторка ефективно поєднує теоретичні підходи теорії глобальних ланцюгів вартості, концепції циркулярної економіки та системний аналіз. Водночас у роботі недостатньо чітко обґрунтовано вибір саме цих індикаторів Eurostat для оцінки рівня циркулярності української економіки. Бажано було б пояснити, чому окремі важливі показники залишилися поза межами аналізу (с. 73–89).

2. Дослідження містить ґрунтовний аналіз сучасного стану циркулярних ланцюгів в Україні. Однак у розділі 2.3 порівняння України з країнами ЄС і Китаєм дещо поверхневе. Рекомендується глибше розкрити причини суттєвого відставання за показником Circular material use rate та запропонувати кількісну оцінку впливу війни на динаміку цього індикатора (с. 95–112).

3. У розділі 3.2 авторка успішно ідентифікувала детермінанти та бар'єри інтеграції України в глобальні циркулярні ланцюги. Проте недостатньо уваги приділено культурно-інституційним особливостям адаптації зарубіжних моделей до українських реалій. Бажано було б показати, які саме елементи цих моделей можуть бути успішно імплементовані в умовах воєнного та післявоєнного періоду (с. 136–149).

4. Запропоновані в розділі 3.3 пріоритетні вектори стратегічного партнерства є актуальними та перспективними. Разом з тим, рекомендації щодо створення міжвідомчої ради з циркулярності та пільгового кредитування потребують більш детального опрацювання механізмів реалізації, джерел фінансування та очікуваних кількісних результатів (с. 150–164).

5. Дисертація містить низку оригінальних положень, зокрема авторську адаптовану модель трансформації глобальних ланцюгів доданої вартості з урахуванням циркулярних імперативів. Водночас бажано чіткіше сформулювати елементи наукової новизни порівняно з існуючими дослідженнями Ellen MacArthur Foundation та UNIDO (с. 167–172).

Слід зазначити, що висловлені зауваження мають уточнювальний характер і не зменшують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Драпак Тетяни Ігорівни.

Загальний висновок та оцінка кваліфікаційної роботи

Дисертаційна робота Драпак Тетяни Ігорівни на тему «Глобальні імперативи формування циркулярних ланцюгів доданої вартості», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка, являє собою наукову роботу високої теоретичної та практичної цінності. Робота майстерно досліджує один із найактуальніших глобальних викликів сучасності — трансформацію ланцюгів доданої вартості під впливом циркулярних імперативів в умовах війни та європейської інтеграції України. Завдяки поєднанню теоретичного аналізу, емпіричних даних та оригінальних авторських моделей дисертація пропонує значний внесок у розуміння механізмів переходу від лінійної до циркулярної економіки. Дослідження вирізняється методологічною обґрунтованістю, емпіричною насиченістю та практичною спрямованістю.

Отримані результати не лише відповідають, а й у низці аспектів перевершують вимоги, що висуваються до докторських дисертацій. При оцінці за основними критеріями академічної досконалості дисертація всебічно відповідає встановленим вимогам для присвоєння ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 051 – Економіка.

Офіційний опонент:
Доктор економічних наук,
професор, виконуюча обов'язки завідувача
кафедри міжнародної торгівлі та маркетингу
Київського національного університету
імені Вадима Гетьмана

Ольга ЯЦЕНКО

Підпис Яценко О.
ЗАСВІДЧУЮ
Заступник начальника відділу кадрів
Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана
«05» травня 2026 р.